

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนักศึกษาและบัณฑิตที่มีต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา 2557 เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยมีความมุ่งหมายของการวิจัย โดยศึกษาและประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาและบัณฑิตที่มีต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (5 ปี) สาขาวิชาการศึกษา แขนงวิชาการศึกษาระดับปริญญาตรีในด้านต่างๆ ที่ครอบคลุมการประเมินองค์ประกอบ หลักสูตร ได้แก่ ด้านบริบท (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และ ผลผลิต (Output) ด้วยแบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาและบัณฑิตที่มีต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา 2557 ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัยดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักศึกษาและบัณฑิตที่มีต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา 2557 ปรากฏผลดังนี้

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นนักศึกษาร้อยละ 40.91 และเป็นบัณฑิต ที่สำเร็จการศึกษา หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (5 ปี) สาขาการศึกษา พุทธศักราช 2547 ร้อยละ 38.64 บัณฑิต ที่สำเร็จ การศึกษา หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต(5 ปี) สาขาการศึกษา หลักสูตรปรับปรุง พุทธศักราช 2552 ร้อยละ 20.45 รวมเป็นบัณฑิตร้อยละ 59.09 ทำงานเป็นครูสอนระดับอนุบาล/เด็กเล็กตรงกับ สาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา ร้อยละ 52.27 คิดเป็นร้อยละ 88.46ของยอดรวมบัณฑิตทั้งหมด แสดงว่าบัณฑิตส่วนใหญ่มีงานทำโดยเป็นครูสอนระดับอนุบาล/เด็กเล็ก และส่วนใหญ่จะมีรายได้ ตรงตามวุฒิประมาณ 12,001 – 15,000 บาทต่อเดือน

5.1.2 ความพึงพอใจของนักศึกษาและบัณฑิตที่มีต่อรายวิชาในหลักสูตร

1) ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อรายวิชาเอกสูงสุดในระดับมากที่สุด ได้แก่ วิชา การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย รองลงมาได้แก่ วิชา สื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย และมีความ พึงพอใจน้อยที่สุดในระดับมากที่สุด ได้แก่ วิชา การบริหารจัดการการศึกษาระดับปริญญาตรี สำหรับ ชุติวิชา การศึกษานักศึกษามีความพึงพอใจสูงสุดในระดับมากที่สุด ได้แก่ การปฏิบัติงานวิชาชีพครู 1 รองลงมาได้แก่ วิชา นวัตกรรมแห่งการเรียนรู้ และวิชาที่นักศึกษามีความพึงพอใจน้อยที่สุดในระดับ มาก ได้แก่ วิชา ธรรมชาติของผู้เรียน และ ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อรายวิชาในหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$, S.D = 0.6)

2) ความพึงพอใจของบัณฑิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต(5 ปี) สาขาการศึกษา หลักสูตร ปรับปรุง พุทธศักราช 2552 ต่อรายวิชาเอกสูงสุดในระดับมากที่สุด ได้แก่ ภาษาอังกฤษสำหรับครู การศึกษาระดับปริญญาตรี 2 รองลงมาได้แก่ วิชา สื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย และมีความ

พึงพอใจน้อยที่สุดในระดับมาก ได้แก่ วิชา การบริหารจัดการการศึกษาปฐมวัย สำหรับ ชุดวิชา การศึกษานักศึกษามีความพึงพอใจสูงสุดในระดับมากที่สุด ได้แก่ การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ รองลงมาได้แก่ สื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย และวิชาที่นักศึกษามีความพึงพอใจน้อยที่สุดในระดับมาก ได้แก่ วิชา พื้นฐานทางการศึกษา และ ความพึงพอใจของบัณฑิตที่มีต่อรายวิชา ในหลักสูตรโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$, S.D = 0.57)

3) ความพึงพอใจของบัณฑิต หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (5 ปี) สาขาการศึกษา พุทธศักราช 2547 ต่อรายวิชาเอกสูงสุดในระดับมากที่สุด ได้แก่ นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย รองลงมาได้แก่ วิชา วิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย และมีความพึงพอใจน้อยที่สุดในระดับมาก ได้แก่ วิชาการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย สำหรับ ชุดวิชา การศึกษานักศึกษามีความพึงพอใจสูงสุดในระดับมากที่สุด ได้แก่ การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ รองลงมาได้แก่ วิชา การพัฒนาความเป็นครูวิชาชีพ และวิชาที่บัณฑิตมีความพึงพอใจน้อยที่สุดในระดับมาก ได้แก่ วิชา พื้นฐานทางการศึกษา และ ความพึงพอใจของบัณฑิตที่มีต่อรายวิชาในหลักสูตรโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$, S.D = 0.62)

4) ในภาพรวมความพึงพอใจระหว่าง บัณฑิตและนักศึกษามีความพึงพอใจทั้งรายวิชาเอก และชุดวิชาการศึกษาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และโดยรวม บัณฑิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต(5 ปี) สาขาการศึกษา พุทธศักราช 2547 มีความพึงพอใจต่อรายวิชาในหลักสูตรมีสูงเป็นอันดับหนึ่ง สูงกว่า บัณฑิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต(5 ปี) สาขาการศึกษา หลักสูตรปรับปรุง พุทธศักราช 2552 และนักศึกษาตามลำดับ ทั้งนักศึกษาและบัณฑิตมีความพึงพอใจต่อรายวิชาชุด การศึกษาสูงกว่ารายวิชาเอก แสดงให้เห็นว่ารายวิชาในหลักสูตรสามารถตอบสนองความต้องการ และความสนใจของผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษาแล้วในระดับมาก

5.1.3 ความพึงพอใจของนักศึกษาและบัณฑิตที่มีต่อหลักสูตรในด้านต่างๆ

1) ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผลการใช้หลักสูตรนักศึกษามีความพึงพอใจสูงสุดในระดับมาก โดยที่ ด้านอาจารย์ผู้สอน และด้านการฝึกประสบการณ์และการนิเทศมีความพึงพอใจในระดับมาก เป็นลำดับรองลงมาตามลำดับ สำหรับ ระดับ ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านพฤติกรรมการสอน อันดับรองลงมาคือ ด้านทรัพยากร

2) ความพึงพอใจของบัณฑิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (5 ปี) สาขาการศึกษา หลักสูตรปรับปรุง พุทธศักราช 2552 ที่มีต่อหลักสูตรเป็นรายด้าน พบว่า ในด้านผลการใช้หลักสูตรบัณฑิต มีความพึงพอใจสูงสุดในระดับมากที่สุด อันดับรองลงมาได้แก่ ด้านการฝึกประสบการณ์และการนิเทศมีความพึงพอใจในระดับมาก ลำดับต่อมาคือ ด้านอาจารย์ที่ปรึกษา มีความพึงพอใจในระดับมาก สำหรับระดับ ความพึงพอใจของบัณฑิตที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ ต่อมาคือ ด้านการบริหารหลักสูตร

3) ความพึงพอใจของบัณฑิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (5 ปี) สาขาการศึกษา พุทธศักราช 2547 ที่มีต่อหลักสูตรเป็นรายด้าน พบว่า ในด้านผลการใช้หลักสูตรบัณฑิตมีความพึงพอใจสูงสุดในระดับมากที่สุด อันดับรองลงมาได้แก่ ด้านผู้สอนมีความพึงพอใจในระดับมาก

อันดับต่อมา คือ ด้านการฝึกประสบการณ์และการนิเทศมีความพึงพอใจในระดับมาก และระดับความพึงพอใจของบัณฑิตที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจเท่ากัน คือ ด้านการบริหารหลักสูตร และด้านอาจารย์ที่ปรึกษา

4) ในภาพรวมความพึงพอใจของนักศึกษาและบัณฑิตที่มีต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมาก นักศึกษา และ บัณฑิตมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในส่วนของรายด้าน ความพึงพอใจของนักศึกษาและบัณฑิตที่มีต่อด้านอาจารย์ที่ปรึกษา ด้าน การจัดการเรียนรู้ และด้านกิจกรรมในหลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.1.4 ความต้องการของนักศึกษาและบัณฑิตในการพัฒนาหลักสูตร

1) ความพึงพอใจต่อความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรของนักศึกษา พบว่า การพัฒนาอาคารสถานที่และห้องเรียน คือ ความต้องการในการพัฒนาสูงสุดในระดับมากที่สุด ลำดับต่อมา คือ การพัฒนาเจ้าหน้าที่สนับสนุนวิชาการ และการพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่มีระดับค่าเฉลี่ยความต้องการระดับมากที่สุดเท่ากัน สำหรับ ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ จำนวนหน่วยกิตวิชาเอก และการพัฒนาจำนวนหน่วยกิตชุดวิชา แสดงว่านักศึกษามีความพึงพอใจใน จำนวนหน่วยกิตวิชาเอกและจำนวนหน่วยกิตชุดวิชาการศึกษา และมีความต้องการให้หลักสูตรมีการพัฒนา อาคารสถานที่และห้องเรียน การพัฒนาสถานฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และพัฒนาเจ้าหน้าที่สนับสนุนวิชาการ และการพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก

2) ความพึงพอใจต่อความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรของบัณฑิตหลักสูตร ครุศาสตรบัณฑิต (5 ปี) สาขาการศึกษา หลักสูตรปรับปรุง พุทธศักราช 2552 พบว่า การพัฒนาเจ้าหน้าที่สนับสนุนวิชาการ มีความต้องการพัฒนาสูงสุดในระดับมากที่สุด อันดับรองลงมาได้แก่ การพัฒนาอาคารสถานที่และห้องเรียนมีความต้องการในระดับมากที่สุด ลำดับต่อมาคือ การพัฒนาเจ้าหน้าที่ฝ่ายกิจการนักศึกษา มีความต้องการในระดับมาก สำหรับ ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ จำนวนหน่วยกิตวิชาเอก แสดงว่าบัณฑิตมีความพึงพอใจใน จำนวนหน่วยกิตวิชาเอก และบัณฑิตมีความต้องการให้หลักสูตรมี การพัฒนาเจ้าหน้าที่สนับสนุนวิชาการ พัฒนาอาคารสถานที่และห้องเรียน และพัฒนาเจ้าหน้าที่ฝ่ายกิจการนักศึกษา

3) ความพึงพอใจต่อความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรของบัณฑิตหลักสูตร ครุศาสตรบัณฑิต (5 ปี) สาขาการศึกษา พุทธศักราช 2547 พบว่า นักศึกษาและบัณฑิตมีความคิดเห็นโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การพัฒนา เจ้าหน้าที่สนับสนุนวิชาการ มีความต้องการพัฒนาสูงสุดในระดับมากที่สุด อันดับรองลงมาได้แก่ การพัฒนาอาคารสถานที่และห้องเรียนมีความต้องการในระดับมากที่สุด ลำดับต่อมาคือ การพัฒนาอาจารย์ที่ปรึกษามีความต้องการในระดับมาก สำหรับ ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ จำนวนหน่วยกิตวิชาการศึกษา แสดงว่าบัณฑิตมีความพึงพอใจใน จำนวนหน่วยกิตวิชาการศึกษา และบัณฑิตมีความต้องการให้หลักสูตรมี การพัฒนา เจ้าหน้าที่สนับสนุนวิชาการ พัฒนา อาคารสถานที่และห้องเรียน และพัฒนาอาจารย์ที่ปรึกษา

4) ในภาพรวมความพึงพอใจต่อความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรของนักศึกษา หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (5 ปี) สาขาการศึกษา หลักสูตรปรับปรุง พุทธศักราช 2552 และบัณฑิต

ทั้ง 2 หลักสูตร ทั้ง บัณฑิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (5 ปี) สาขาการศึกษา พุทธศักราช 2547 และ บัณฑิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (5 ปี) สาขาการศึกษา หลักสูตรปรับปรุง พุทธศักราช 2552 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากและมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\bar{X} = 3.64$, S.D = 0.59), ($\bar{X} = 3.66$, S.D = 0.53), ($\bar{X} = 3.68$, S.D = 0.49) แสดงให้เห็นว่าทั้งนักศึกษาและบัณฑิตต้องการให้หลักสูตรมีการปรับปรุงและพัฒนาในระดับมาก

5.1.5 ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ

1) ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่มีต่อการพัฒนารายวิชา พบว่า ควรมีวิชาที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเรื่องเด็กพิเศษ และการประเมินเด็กพิเศษ รวมถึงเทคนิคในการสอนเด็กพิเศษ เทคนิคการจัดการเด็ก และเทคนิคการแก้ไขพฤติกรรมเด็ก ควรเพิ่มวิชาการทำงานร่วมกับสังคมและชุมชน ตลอดจนควรเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายสิทธิ การประกันและประเมินมาตรฐานคุณภาพด้านการศึกษาปฐมวัย เพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพ การเรียนตามอัธยาศัยสำหรับเด็กปฐมวัย เพิ่มความเข้มข้นของเนื้อหาด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ จิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาการเรียนการสอน และเทคนิคการจัดชั้นเรียนแบบต่างๆ รวมถึงการวัดและการประเมินผลทางการศึกษาปฐมวัย

2) ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรในด้านต่างๆ พบว่า ด้านทรัพยากร ที่มีความเสียหาย ชำรุด ไม่ทันสมัย และไม่พร้อมใช้งาน ได้แก่ โสตทัศนูปกรณ์ มีไม่เพียงพอ โปรแกรมไม่ทันสมัยและสภาพไม่พร้อมใช้ ห้องน้ำไม่เพียงพอต่อจำนวนนักศึกษา ปัญหาด้านความแรงของน้ำประปา ลิฟต์เสีย เครื่องปรับอากาศเสีย อุณหภูมิไม่สม่ำเสมอ ห้องคอมพิวเตอร์เครื่องเสียเป็นจำนวนมาก Wifi คณะขาดประสิทธิภาพบางจุดไม่มีสัญญาณ นอกห้องเรียนไม่มีพื้นที่ให้นักศึกษาประชุมหรือทำงานกลุ่ม และการเพิ่มปลั๊กไฟสำหรับต่อคอมพิวเตอร์เพื่อทำงาน ขาดชั้นวางรองเท้า ด้านการเรียนการสอน ได้แก่ การให้สิทธินักศึกษาเลือกวิชาเลือกด้วย ด้านอาจารย์ผู้สอนเป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับบุคลิกภาพทางการสอนและคุณสมบัติของอาจารย์ผู้สอน ได้แก่ อาจารย์ควรมีจัดเรียงเนื้อหาการสอน มีกรอบการประเมินที่เป็นมาตรฐาน นำเทคนิคการสอนใหม่ๆ มาใช้ อาจารย์ผู้สอนควรเลือกคนที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์ในการสอนเด็กปฐมวัยและมีจิตวิทยาในการสอน ซึ่งในกรณีนี้อาจเป็นนักศึกษาหรือบัณฑิตส่วนน้อย เนื่องจากมีข้อขัดแย้งกับข้อมูลตอนที่ 2 ในรายการประเมิน ข้อ 3 ผู้สอน ที่ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก-มากที่สุด ด้านการบริหารหลักสูตร ได้แก่ การจัดหลักสูตรที่น่าสนใจและทันสมัยเน้นการนำไปใช้ได้จริง ควรมีการฝึกปฏิบัติกับเด็กจริง ด้านอาจารย์ที่ปรึกษา ได้แก่ อาจารย์ขาดความสนิทสนมกับนักศึกษา จึงควร จัดสรรเวลาให้ผู้เรียนเข้าถึง เพื่อขอรับคำปรึกษาสม่ำเสมอ

5.1.6 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1) ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่มีต่อความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสารประกอบการสอนควรมีทุกวิชา หนังสือประกอบการเรียนในห้องสมุด มีหนังสือประกอบการเรียนไม่เพียงพอและมีไม่ครบทุกวิชา ระบบสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของคณะและของมหาวิทยาลัยอย่างมีความล่าช้าและยังไม่ทั่วถึง

2) ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารหลักสูตร ได้แก่ เนื้อหาของวิชามีมากเกินไป ปรับหลักสูตรให้มีความทันสมัย ชัดเจน เน้นการปฏิบัติเพื่อการนำไปใช้ในการทำงาน

3) ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่มีต่อการ ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ได้แก่ ระบบการตรวจสอบข้อมูลสถานฝึกประสบการณ์เพื่อประกอบการตัดสินใจในการเลือกฝึกประสบการณ์

4) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริการทางการศึกษา ได้แก่ แนะนำศึกษาต่อการอบรมเพื่อเตรียมสอบบรรจุราชการครู การแนะนำด้านอาชีพ และโครงการกวดวิชาเพื่อสอบบรรจุราชการ จัดตลาดนัดแรงงาน

5.2 อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาวิจัยมีข้อค้นพบที่น่าสนใจและอภิปรายผล ดังนี้

5.2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นนักเรียนร้อยละ 40.91 และเป็นบัณฑิตร้อยละ 59.09 เป็นผู้มีรายได้ร้อยละ 57.96 แสดงว่าบัณฑิตส่วนใหญ่มีงานทำโดยเป็นครูสอนในสถานศึกษาระดับอนุบาล/เด็กเล็กร้อยละ 52.27 และส่วนใหญ่จะมีรายได้ 12,001 – 15,000 บาทต่อเดือน เหตุผลที่บัณฑิตมีงานทำและทำงานตรงตามวุฒิการศึกษา คิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 88.46 จากบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาทั้งหมด อาจเป็นเพราะการศึกษาปฐมวัยมีลักษณะที่แตกต่างจากการศึกษาในสาขาอื่น ถึงแม้ว่าจะมีการใช้ความรู้เบื้องต้นร่วมกันกับสาขาอื่น แต่เมื่อเปรียบเทียบกับครูประถมศึกษาและครูมัธยมศึกษา พบว่า นักวิชาชีพการศึกษาปฐมวัยทำงานในแหล่งต่างๆ ที่ไม่ใช่เฉพาะในโรงเรียนของรัฐ แต่มีทั้งโปรแกรมในศูนย์เด็ก โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนอนุบาล บทบาทของนักวิชาชีพการศึกษาปฐมวัยจึงมีความหลากหลายมากกว่า คือ มีทั้งบทบาทการเป็นผู้นำครูที่ปรึกษาครูผู้ประสานงานการศึกษา ผู้ฝึกเด็กปฐมวัย รวมทั้งเป็นนักวิชาชีพเฉพาะ (รัศมี ต้นเจริญ, 2553 : 69) ด้วยเหตุผลนี้ทำให้การศึกษาปฐมวัยจึงเป็นวิชาชีพเฉพาะ ตลาดแรงงานจึงมีความเชื่อมั่นในบทบาทและความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ

5.2.2 ความพึงพอใจของนักศึกษาและบัณฑิตที่มีต่อรายวิชาในหลักสูตร

ในภาพรวม ความพึงพอใจระหว่าง บัณฑิตและนักศึกษามีความพึงพอใจทั้งรายวิชาเอกและชุดวิชาการศึกษาในระดับมากและแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นได้ชัดว่าการจัดทำหลักสูตรมีความเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรที่ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะตามหลักการและแนวปฏิบัติ สอดคล้องกับแนวคิดของใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 23) ที่กล่าวถึง การพิจารณาคัดเลือกเนื้อหาวิชาในหลักสูตรที่จะต้องวิเคราะห์จุดประสงค์แต่ละข้อว่าควรประกอบด้วยเนื้อหาอะไร ซึ่งเนื้อหาดังกล่าวควรจะให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จะพัฒนาระบบความคิด และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่พึงระวังคือ มีเนื้อหาต่างๆ มากมายที่สามารถบรรลุตามจุดประสงค์ในข้อหนึ่งๆ โดยเฉพาะในยุคโลกา- ภิวัตน์ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งในเรื่องข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยี ดังนั้น หากหลักสูตรไม่มีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเนื้อหา ก็อาจจะบรรจุเนื้อหาที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน หรือเรียนรู้ได้ผิวเผินไม่ลึกซึ้ง และอาจสอนไม่ทันได้ในที่สุด ซึ่งจะ

เป็นผลเสียทั้งต่อผู้สอนและผู้เรียน การจัดรายวิชาที่เหมาะสมของหลักสูตรจึงสามารถตอบสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษาแล้วในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของปวีศา เรื่องพานิช (2553: 112-114) ที่พบว่าหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มีความเหมาะสมทั้งด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต ด้านผลกระทบ และด้านความยั่งยืน และมีคุณภาพดีพอที่จะนำไปใช้ผลิตบัณฑิตต่อไป

เมื่อพิจารณาโดยรวมบัณฑิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต(5 ปี) สาขาการศึกษา พุทธศักราช 2547 มีความพึงพอใจต่อรายวิชาในหลักสูตรมีสูงเป็นอันดับหนึ่ง สูงกว่า บัณฑิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต(5 ปี) สาขาการศึกษา หลักสูตรปรับปรุง พุทธศักราช 2552 และนักศึกษาตามลำดับสาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาไปทำงานนานหลายปีจะมีประสบการณ์ในการทำงานสามารถเชื่อมโยงความรู้และทักษะต่างๆ ที่ได้รับจากหลักสูตรมาใช้ในการทำงาน และเห็นประโยชน์ของรายวิชาในหลักสูตรมากกว่าบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาใหม่ หรือนักศึกษาที่ยังอยู่ในระหว่างการศึกษาดังกล่าวของ มัลลินซ์ (ประนัตดา จ่างแก้ว, 2538: 26 ; อ้างอิงจาก Mullins, 1985 : 22) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ หลายๆ ด้าน เป็นสภาพที่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกของบุคคลที่ประสบความสำเร็จในงาน ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ เกิดจากมนุษย์จะมีแรงผลักดันบางประการในตัวบุคคล ซึ่งเกิดจากการที่ตนเองพยายามจะบรรลุถึงเป้าหมายบางอย่างเพื่อที่จะสนองต่อความต้องการหรือความคาดหวังที่มีอยู่และเมื่อบรรลุเป้าหมายนั้นแล้วจะเกิดความพอใจเป็นผลสะท้อนกลับไปยังจุดเริ่มต้นเป็นกระบวนการหมุนเวียนต่อไปอีก

ทั้งนักศึกษาและบัณฑิตมีความพึงพอใจต่อรายวิชาชุดการศึกษาสูงกว่ารายวิชาเอก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผลจากกำหนดกรอบและการควบคุมขององค์การวิชาชีพครูสภา ตามประกาศคณะกรรมการ เรื่อง สารระความรู้ของสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครู ตามมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ พ.ศ. 2549 ซึ่งเป็นระเบียบข้อบังคับสำหรับวิชาชีพ ด้วยเหตุนี้การจัดทำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (5 ปี) สาขาการศึกษา จึงเน้นรายวิชาชุดการศึกษาเพื่อให้นักศึกษามีสมรรถนะทางวิชาชีพตามข้อกำหนดของครูสภา ซึ่งแตกต่างจากรายวิชาเอกปฐมวัยที่ยังไม่มีระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับมาตรฐานวิชาชีพอย่างชัดเจน ในเรื่องนี้แม้ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต (2555: 159) ได้จัดทำข้อเสนอแนะกำหนดร่างมาตรฐานวิชาชีพครูการศึกษาปฐมวัยประกอบด้วย 2 คุณลักษณะ คือ คุณลักษณะความเก่ง (formational competency) คุณลักษณะความดี (care competency) 3 วิธีการ คือ การคัดเลือก (Selection) วิธีการฝึกอบรม (Train + Growth) วิธีการจัดการความรู้ (Knowledge Management) และ 3 ตัวชี้วัด คือ นักเรียนคนเก่ง (Manpower) นักเรียนคนดี (Manhood) นักเรียนคนดีมีสังคม (Social man) แต่ยังไม่มีความคืบหน้าด้านมาตรฐานวิชาชีพครูปฐมวัยแต่อย่างใด

5.2.3 ความพึงพอใจของนักศึกษาและบัณฑิตที่มีต่อหลักสูตรในด้านต่างๆ

ความพึงพอใจของนักศึกษาและบัณฑิตที่มีต่อหลักสูตรในภาพรวมอยู่ในระดับมากและผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจระหว่างนักศึกษาและบัณฑิต พบว่า มีต่อหลักสูตรในด้านอาจารย์ที่ปรึกษา ด้าน การจัดการเรียนรู้ และด้านกิจกรรม ในหลักสูตร ความพึงพอใจของนักศึกษาและ

บัณฑิต แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สาเหตุที่ความพึงพอใจด้าน การจัดการ เรียนรู้ และด้านกิจกรรม ในหลักสูตร แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะความหลากหลายของเนื้อหาใน หลักสูตร ซึ่งการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมในหลักสูตรเป็นกระบวนการภายในหลักสูตร ดังคำกล่าว ของบุญชม ศรีสะอาด (2546: 89-90) ที่กล่าวถึงเนื้อหาสาระ เป็นพื้นฐานของการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้ที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างเป้าหมายของหลักสูตรกับเหตุผลทางทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบแนวคิดของ หลักสูตรนั้น โดยเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาวิชานั้นจะต้องพิจารณาว่าเนื้อหาวิชานั้นสามารถทำให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ โดยพิจารณาความสัมพันธ์กับวิธีการและกิจกรรม ด้วยเกณฑ์ด้าน 1) ความถูกต้อง 2) ความสำคัญ 3) ความสนใจของผู้เรียน และ 4) ผู้เรียนสามารถ เรียนรู้ได้ การดำเนินกิจกรรมต่างๆ จึงต้องมีส่วนสัมพันธ์กันกับเนื้อหาสาระ และจุดมุ่งหมายที่ต้องการ แต่เนื่องจากผู้เรียนแขนงวิชาการศึกษาศาสตร์มีแบบการเรียนที่แตกต่างกัน จากการศึกษาของสุธากร วสุโกศล (2556 : 112) ทำการศึกษาแบบการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ชั้นปีที่ 2 มีแบบการเรียนแบบมีส่วนร่วมมีจำนวนมากที่สุดคือ ร้อยละ 38 และมีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์สูง แม้แบบการเรียนแบบร่วมมือมีจำนวนรองลงมา คือ ร้อยละ 32 แต่มีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และมีผลการปฏิบัติในระดับเกณฑ์เดียวกับแบบการเรียนอันดับรองลงมาได้แก่ แบบแข่งขัน ร้อยละ 12, แบบอิสระ ร้อยละ 10, แบบพึ่งพา ร้อยละ 6 และแบบหลีกเลี่ยง ร้อยละ 2 ความแตกต่างของ แบบการเรียนที่ต่างกัน การรับรู้ การเรียนรู้ ความชื่นชอบในกิจกรรม รวมถึงปฏิสัมพันธ์ของอาจารย์ ที่ปรึกษาอาจเป็นผลให้ความพึงพอใจมีความแตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาความพึงพอใจของนักศึกษาและบัณฑิตที่มีต่อหลักสูตรเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผลการใช้หลักสูตรนักศึกษามีความพึงพอใจสูงสุดในระดับมากเป็นความพึงพอใจที่มีความ สอดคล้องและตรงกันของทั้งนักศึกษาและบัณฑิต ซึ่งเป็นผลสรุปเชิงประจักษ์ที่ว่า ทั้งนักศึกษาและ บัณฑิตต่างเชื่อมั่นว่า ผลจากการใช้หลักสูตรจะ ทำให้ผู้เรียนมีศักยภาพเป็นที่ยอมรับในวิชาชีพและ สังคมมากขึ้น และหลักสูตรนี้สามารถสร้างความเชื่อมั่นในการเป็นครูปฐมวัยวิชาชีพ ให้กับนักศึกษา และบัณฑิตได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของวินิจ เทือกทองและคณะ (2552: 96) ที่ทำการศึกษาวิจัยเพื่ อยกระดับมาตรฐานการฝึกหัดครูไทย จากการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างความเป็นครูดี ครูเก่งของ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต 5 ปีกับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต 4 ปีตามทัศนะของครู พี่เลี้ยง ผลการสัมภาษณ์ครูพี่เลี้ยง พบว่า หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต 5 ปี ให้ผลผลิตที่ดีกว่าหลักสูตร ครุศาสตรบัณฑิต 4 ปีทั้งในด้านความเป็นครูดี และความเป็นครูเก่ง โดยอภิปรายไว้อย่างชัดเจนว่า เนื่องจากในอดีตการรับนักเรียนเข้ามาเรียนในคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์จะเป็นเด็กที่มีผลการเรียน อ่อน และในแต่ละปีที่ผ่านมาจะมีคะแนนแบบทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน หรือ O-Net อยู่ในอันดับสุดท้าย การได้คัดนักเรียนเก่งมาเรียนครูในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (5 ปี) จึงทำให้นักศึกษามีความรู้ในเนื้อหาดีกว่า มีความแม่นยำในเนื้อหามากกว่า ตั้งใจเรียนมากกว่า มีความชัดเจน ที่จะเป็นครู เตรียมตัวเตรียมใจในการเป็นครูและพร้อมที่จะเป็นครู หลักสูตรนี้จึงสามารถสร้างความ เชื่อมั่นให้กับนักศึกษาและบัณฑิตว่าจะ ทำให้ผู้เรียนมีศักยภาพเป็นที่ยอมรับในวิชาชีพครูและ สังคมได้ ความพึงพอใจของนักศึกษาและบัณฑิตที่มีต่อหลักสูตรโดยจึงไม่แตกต่างกัน

5.2.4 ความต้องการของนักศึกษาและบัณฑิตในการพัฒนาหลักสูตร

ความพึงพอใจต่อความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรของนักศึกษา และบัณฑิตโดยรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และมีความพึงพอใจแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติซึ่งแสดงให้เห็นชัดเจนว่า แม้ในภาพรวมของความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรทั้งหมดจะอยู่ในระดับมาก แต่ ความต้องการให้มีการพัฒนาหลักสูตร คงมีมากเช่นกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะด้านปัจจัย (Input) โดยเฉพาะ อาคารสถานที่และห้องเรียน เจ้าหน้าที่สนับสนุนวิชาการ เจ้าหน้าที่ ฝ่ายกิจการนักศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับสถานฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ควรจะมีการประเมินหรือทดลองศึกษาโดยไปพบปะผู้ดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับแหล่งทรัพยากรทั้งหลาย ตลอดจนจนถึงทรัพยากรบุคคล วิธีดำเนินการเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ ความเหมาะสม ความประหยัดในการดำเนินหลักสูตร เพราะ ปัจจัยคือตัวแปรที่นำมาใช้ในการดำเนินงาน หรือปัจจัยเป็นตัวทำให้เกิดวิธีการที่จะนำมาใช้ปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการ (ศักดิ์ศรี ปาณะกุล, 2555 : 139) ดังนั้นก่อนการดำเนินการใช้หลักสูตรจึงควรมีการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยทั้งทางด้านความพร้อมและความเพียงพอ เพื่อหลักสูตรมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สำหรับความต้องการในการพัฒนาอาจารย์ที่ปรึกษาของนักศึกษา และบัณฑิต ในเรื่องนี้ กเชษฐ กิ่งชนะ (2554: 109) ได้ทำการศึกษาบทบาทและหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษา สถานศึกษาในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดเชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน ผลการวิจัย พบว่า บทบาทและหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษามี 5 ด้าน คือ ด้านสภาพการปรับตัว รองลงมาด้านวิชาการ ด้านการพัฒนาผู้เรียน ด้านระเบียบวินัย และด้านสวัสดิการ ซึ่งในแต่ละด้านจะมีรายละเอียดย่อย แต่สิ่งที่น่าสนใจ คือ ปัญหาของ อาจารย์ที่ปรึกษาในการปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ไม่ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ให้ความสำคัญกับอาจารย์ที่ปรึกษา เพราะถือว่าเป็นงานฝาก ไม่ใช่งานหลัก, อาจารย์ที่ปรึกษาไม่ทราบแนวปฏิบัติที่ชัดเจน, นักศึกษาไม่เห็นประโยชน์อาจารย์ที่ปรึกษา เมื่อเกิดปัญหากับนักศึกษากว่าที่อาจารย์ที่ปรึกษาทราบปัญหาของนักศึกษาสภาพปัญหา ก็ลุกลามไปมากแล้ว, สถาบันขาดระบบและองค์กรที่จะช่วยเหลือหรือสนับสนุนอาจารย์ที่ปรึกษาที่เหมาะสม เช่น คณะกรรมการประจำสาขา หรือประจำภาควิชา เป็นต้น, อาจารย์ที่ปรึกษาขาดแรงจูงใจ เช่น โอกาสในการเลื่อนขั้นเงินเดือนและการได้รับค่าชมเชย นอกจากนี้ยังมีปัญหาอีกหลายประการ เช่น บทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาไม่ตรงกับบทบาทที่นักศึกษาคาดหวังและต้องการ ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันและเกิดปัญหาตามมา, อาจารย์ที่ปรึกษามีภาระงานอื่นๆ ที่ต้องรับผิดชอบการมีภาระงานสอนที่มาก ทำให้อาจารย์ที่ปรึกษาต่างมุ่งแต่งานสอนเป็นหลัก จากข้อมูลเหล่านี้จึงอาจเป็นเหตุผลที่ทำให้นักศึกษาและบัณฑิตมีความต้องการในการพัฒนาอาจารย์ที่ปรึกษา

อนึ่ง ความพึงพอใจต่อความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรของนักศึกษา และบัณฑิต เป็นผลสะท้อนที่ทำให้เข้าใจได้ว่า ผู้ใช้หลักสูตรมีความคิดเห็นว่าหลักสูตรความเหมาะสมและดีพอสมควรที่จะนำไปใช้ เพียงแต่ควรมีการปรับปรุงพัฒนา ให้มีความทันสมัยเป็นปัจจุบัน และมีการปรับปรุงด้านปัจจัย (Input) เช่น ด้านทรัพยากร ปรับปรุงด้านกระบวนการ (Process) เช่น พฤติกรรมการสอน การวัดและประเมินผล ระบบสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ เป็นต้น เนื่องจากตลอดระยะเวลามากกว่า 10 ปี ที่ใช้หลักสูตรและปรับปรุงหลักสูตรนี้ได้มีความเคลื่อนไหว และการเปลี่ยนแปลงด้านอาคาร สถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนจนอาจารย์ผู้สอน ดำรง

เอกสารการสอน เป็นต้น แต่ความชัดเจนของคำอธิบายรายวิชาและผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ยังคงมุ่งสู่เป้าหมายเดิม คือ เป็นคนดี ครูดี คนเก่ง ครูเก่ง ที่มีปรีชาชาญ ดังนั้น หากอาจารย์ผู้สอนยังคงยึดมั่นและเข้าใจกระบวนการเรียนการสอน ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ในหลักสูตรที่จะนำให้นักศึกษาบรรลุสู่เป้าหมาย การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ก็จะมีผลสัมฤทธิ์ที่ดี มีความยั่งยืนและสามารถนำไปใช้ในการผลิตบัณฑิตครูปฐมวัยต่อไป

สรุปจากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนักศึกษาและบัณฑิตที่มีต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (5 ปี) สาขาวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย ปีการศึกษา 2557 หากดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จะทำให้คณะครุศาสตร์มองเห็นทิศทางการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพเป็นที่พึงพอใจของผู้ใช้ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับระบบประกันคุณภาพภายในมหาวิทยาลัย จึงได้กำหนดมิติสำหรับการวัดความพึงพอใจต่อหลักสูตร ออกเป็น 4 ด้าน ด้วยกัน คือ ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชา, ด้านทรัพยากรที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน, การสนับสนุนในกิจกรรมและการให้คำปรึกษา และความต้องการของตลาดแรงงานและสังคม ซึ่งจากการวิจัยพบว่ามีอีกหลายประเด็นที่จำเป็นต้องปรับปรุงและพัฒนาตามความคิดเห็นของนักศึกษาและบัณฑิต เช่น ด้านทรัพยากรที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน, การสนับสนุนในกิจกรรมและการให้คำปรึกษา ต้องมีการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนไปในทิศทางที่ทันสมัยทันต่อการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นด้านรูปแบบการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมในการเรียน รวมทั้งการนำเทคนิคการสอนและนวัตกรรมใหม่ๆ มาให้นักศึกษาอยู่ตลอดเวลาและสามารถปรับตัวได้ทันต่อการแข่งขัน เพื่อให้การจัดการศึกษามุ่งสู่เป้าหมายในการผลิตบัณฑิตครูวิชาชีพ 5 ปีที่มีคุณภาพด้วยกระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยระบบการศึกษาจะพัฒนาไปตามนโยบายและมีความจำเป็นต้องคำนึงถึงความต้องการความพึงพอใจของนักศึกษาหรือผู้ใช้หลักสูตรซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงเป็นสำคัญ และเพื่อให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualification Framework for Higher Education) (TQF : HEd) พ.ศ.2552 ที่ได้กำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษาต้องเป็นไปตามมาตรฐานการอุดมศึกษา และเพื่อเป็นการประกันคุณภาพบัณฑิตในแต่ละระดับคุณวุฒิและสาขาวิชารวมทั้งเพื่อใช้เป็นหลักในการจัดทำมาตรฐานด้านวิชาชีพ เพื่อให้การจัดการศึกษابรรลุผลตามเจตนารมณ์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลสรุปและการอภิปรายผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ควรมีการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัยและสนองความต้องการของผู้เรียน
- 2) สำหรับการพัฒนาหลักสูตรแต่ละครั้ง ควรเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง โรงเรียน ศูนย์พัฒนาเด็ก สถานศึกษาต่างๆในระดับปฐมวัยสังกัดทั้งภาครัฐและเอกชน ศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบัน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรทุกครั้ง

- 3) ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องคุณลักษณะทางวิชาชีพ คุณลักษณะของบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยและคุณลักษณะอื่นๆ ตามความต้องการของตลาดแรงงาน โดยเฉพาะโรงเรียนอนุบาล ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สถานส่งเสริมพัฒนาการเด็ก Day-Care และสถานบริบาลเด็ก
- 4) ควรมีการสร้างเครือข่ายกับมหาวิทยาลัยอื่นในการพัฒนาหลักสูตร
- 5) ควรจัดกิจกรรมเสริมทักษะทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้นักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้เพื่อนำไปปฏิบัติและประยุกต์ในชีวิตประจำวันได้จริง

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการนำผลการวิจัยไปใช้ในการวิเคราะห์เพื่อใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในครั้งต่อไปควรมีการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัยและสนองความต้องการของผู้เรียน
- 2) การวิจัยครั้งต่อไปที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของผู้ใช้หลักสูตร ควรเป็นการวิจัยเชิงลึกและดำเนินการวิจัยร่วมกับนักศึกษา เพื่อให้การจัดเก็บข้อมูลในเชิงลึก สามารถนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรในเชิงลึกได้
- 3) ควรมีการประเมินผลของการใช้หลักสูตรจากความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต เป็นกลุ่มตัวอย่าง เช่น ผู้บังคับบัญชา หัวหน้างาน ผู้อำนวยการ เจ้าของสถานศึกษา ผู้ปกครองเด็ก กรรมการสถานศึกษา ผู้ร่วมงาน เป็นต้น
- 4) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย